

MİLLİ MÜCADELE SIRASINDA MERKEZİ ANADOLU'DA ASAYİŞİ SAĞLAMAK İÇİN OLUŞTURULAN MİLİS KURULUŞLARI

Dr. Mustafa BALCIOĞLU*

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra oluşan kaos ortamı ülkenin her yanında ayrılıkçı hareketlerin, eşkiyalık olaylarının artmasına neden olmuştur. Bu tür faaliyetlerin yoğun biçimde görüldüğü bölgelerden birisi de merkezi Anadolu'dur. Söz konusu bölgede Birinci Dünya savaşı içindeki gizli çalışmalarını mütarekeden sonra açıkca isyana vardırıran Pontuscuların yanısıra Kürt Teali Cemiyeti'nin organize ettiği Kürtler de çeşitli etkinlikler içindeydiler. Adi nitelikli eşkiyalık hareketleri de bölgedeki huzursuzlukların başka bir nedenini oluşturuyordu.

Mütareke sırasında kolluk kuvvetlerinin yetersizliği Osmanlı Hükümeti'nin güçsüzlüğü ve Milli Hareketin oluşma devresinde bulunmasından dolayı sözü edilen ayrılıkçı, bozguncu faaliyetlere karşı etkili tedbirler alınamamıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin kurulmasından sonra da bu faaliyetler devam etmişse de ulusal hareketin geleceğini tehlikeye sokabilecek bu gelişmelere karşı hükümet, 1920 yılı sonunda gerekli tedbiri almıştır. Buna göre 407 sayılı kararname ile 9 Aralık 1920 tarihinde karargahı Sivas'ta bulunan 3 ncü Kolordu Lağvedilip yerine karargahı Amasya olmak üzere Merkez Ordusu kuruldu. Söz konusu ordu 5 nci, 15 nci ve kurulmakta olan 6 ncı Atlı Piyade Tümenlerinden oluşmaktaydı. Ordu komutanlığına "seferde ordu komutanı selahiyeti ile" Nurettin Paşa getirilmiştir. Merkez Ordusu mıntıkası Sivas vilayeti Canik, Sinop, Amasya, Tokat, Çorum, Yozgat müstâkil livalarını içine almaktaydı.

Pontus, Koçgiri ayaklanmasının bastırılmasında, Merkezi Anadolu'da meydana gelen eşkiyalık hareketlerinin önünün alınmasında Merkez Ordusunun büyük yararlılıkları görülmüştür.

* Kara Harp Okulu Öğretim Üyesi.

Bu incelemede Merkez Ordusu tarafından asayişini sağlamak için meydana getirilen kuruluşlardan Asayiş Mıntıkaları, Oymak, Asayiş Bölükleri ve Emniyet Teşkilâtı üzerinde durulacaktır.

1. Asayiş Mıntıkaları Teşkilatı

Merkez Ordusu'nun kurulmasından önce Tokat ve Amasya'da faaliyet gösteren Asayiş Mıntıkaları Teşkilâtı, Oymak Teşkilâtı gibi bölgelerindeki asayişini sağlamak için kurulmuştur.

Nahiyelerin genişliği, jandarma kuvvetinin yetersizliği yüzünden bir tarafta çıkan küçük bir olayın hükümetin haberi olmaksızın, mühim bir şekavet hadisesi haline geldiğini dikkate alan 3. Kolordu, nahiyelerin kontrolünün daha kolay yapılabilmesi için Asayiş Mıntıkaları'nın kurulmasını uygun gördü. Bu teşkilâtın ilk uygulamasının yapıldığı Köprü ve Tokat mıntıklarında başarılı faaliyetleri oldu. Eşraf idaresinde birçok çeteyi yakalayıp Hükümete teslim ettiler. 3. Kolordu, Teşkilâtı sorumluluk sahasında yaygınlaştırmak istiyordu¹.

Merkez Ordusu sorumluluk sahasında, Mıntika Komutanlıklarının meydana getirilmesi üzerine Asayiş Mıntıkaları Teşkilâtı gelişme imkânı bulamadı. Oymak teşkilâtı gibi Asayiş Mıntıkaları Teşkilâtı da Emniyet Teşkilâtı kurulması ile ilgili faaliyetler başlayınca, Merkez Ordusu tarafından lağvedildi².

2. Oymak Teşkilatı

Birinci Dünya Savaşı'nda, seferberlik emrine uymayan, yahut sonradan birliklerinden kaçan Rum erleri dağlarda buluşup, çeteler kurmuşlardı. Böylece Pontusçu Rumların silahlı hareketi, seferberlik emri ile başlamış oluyordu. Özellikle Samsun Bölgesi'nde faal olan Rum çeteleri hükümetin savaş yüzünden kendileriyle ciddi olarak ilgilenememesinden de cesaret alarak, kötülük ve vahşiliklerini artırmışlardı.

Mütarekeden sonra Yunanlılar ve İngilizlerin desteğini de kazanan bu Rum çeteleri, yoğun biçimde Rumun bulunduğu Nebiyan Dağı'nın Kavak, Havza, Bafra ile irtibatı vardı. Rum çetelerinin faaliyette bulunduğu sahalardan biri de Çarşamba bölgesiydi.

1 Atase Arş., Kls. 1120, Ds. 2, Fhr, 1.

2 Atase Arş., Kls. 1122, Ds. 12, Fhr. 107.

Rum saldırılarına karşı canlarını koruma kaygısına düşen halk, çetelere karşı milis kuvvetleri oluşturdu. Karargâhı Samsun'da bulunan 15. Fırka'nın önderliğinde kurulan milis kuvvetlerine Oymak Teşkilâtı adı verildi. Bölük ve manga düzeninde çalışan teşkilâtlar "gerilla" usulüyle yetişiyorlardı. Samsun, Bafra, Çarşamba ve Kavak bölgelerindeki halk kuvvetlerine Oymak Teşkilâtı adını veren 15. Fırka Komutanı Şefik Avni Bey'di. Ona göre halkın oluşturduğu bu birlikler "çete" olamazdı. Çünkü yapılan boğuşma, didişme millî varlığın korunması, namus ve şeref içindi. Çetecilik ve soygunculukta, kendi emeğiyle, alinteriyle kazanmayarak başkasının ırzına, canına, malına göz koymak vardı. Bu sebeple halkın oluşturduğu kuvvetlerin Oymak Teşkilâtı adı ile anılması daha uygun olurdu. 15. Fırka Kumandanı, Oymak Teşkilâtı'nın işleyişi hakkında gönderdiği talimatta teşkilâtın yapısını, görevlerini ve sorumluluklarını tayin etti. Buna göre; oymak kır ağaları başkanlığındaki teşkilât, doğrudan doğruya mıntika komutanının emri altında olacak ve ondan talimat alacaktı. Teşkilât, bölgesindeki her türlü olaydan hâberdar olacak, asayiş-i sağlayacaktı. Oymaklara buldukları köyün ismine nisbetle birden itibaren numara verilerek öyle anılacaktı¹.

1 Atase Arş., Kls. 1120, Ds. 2, Fhr.15. Oymak Teşkilâtının işleyişine ait talimat şöyledir:

"1. Oymak kır ağalarının maiyetinde köy kırağaları vardır. Oymak ağalarının maiyetinde de köy ağaları vardır. Oymak kır ağalarının maiyetindekiler muharip, oymak ağalarının maiyetindekiler muhafızdırlar. Bu ağalar, doğrudan doğruya mıntika kumandanının emri altında olup ondan emir ve talimat alırlar.

2 Oymak kır ağalarına mıntika kumandanı tarafından herhangi bir zaman, herhangi bir mahalde toplanma emrolunursa efrâd seferber halinde orada içtima edecektir. içtima edemeyecek derecede hastalık gibi marezeti katıyye-i meşruası olanların heyet-i ihtiyariyenin şehadetnamesini köy kır ağasının tasdikinde oymak kırağası tarafından mıntika kumandanlığına verilecektir. Bu hususta sahtekârlık edenler hakkında ceza alınır.

3 Oymak kır ağalarının iki ehemmiyetli vazifeleri vardır. Biri asayiş-i mahalliyenin temin ve muhafazası, diğeri muharebe etmek vazife-i vataniyesidir.

4 Her oymak kırağası kendi mıntikası dahilinde her türlü vukuattan habervar olacak sirket, gasp, vukuu bulunca ki bunun ne suretle ve kimin tarafından yapılmış olduğunu mutlaka bilmiş ve öğrenmiş olacağından, şiddetle takip edecek gasıbı derdest, malı sahibine iade edecektir. Katil vukuu bulduğu takdirde oymak kırağası kâtili her nereye giderse gitsin maiyetiyle şiddetle takip edecek ve behemahal kâtili elde edecektir.

5 Oymakları, buldukları köyün ismine nisbetle bir'den itibaren numara ita edilerek isim verilecektir.

6 Oymak ve kırağalarından vazife ve hizmetlerinde fevkâlade yararlıklar görülenlerin, nişan vesair mükâfatla taltiflerine delâlet edecektir."

Merkez Ordusu'ndan önce kurulan Oymak Teşkilâtı hakkında 20 Ocak 1921'de Nurettin Paşa, 15. Fırka'ya teşkilâtın insan ve silah sayısının nasıl ve ne kadar zamanda toplanabileceklerini sordu. Bunun üzerine 15. Fırka Komutanı Şefik Avni 5 Ocak tarihli cevabında sözkonusu teşkilâtın Bafra, Samsun, Çarşamba ve Kavak bölgelerinde kurulduğunu bildirdi. Teşkilâtların kurulmasıyla birlikte İslâmların Hristiyanlara karşı mahkum vaziyetten kurtulduğunu, sözü edilen bölgelerdeki şekavetin azaldığını ifadeyle teşkilâta alınanlarla ilgili olarak da emsali silah altında bulunan, eli silah tutan İslâmların alındığını, pek müstesna olarak bazı oymak ve kırağalarının eski doğumlu olduğunu belirtti¹.

Samsun bölgesinde, öncelikle Pontusçu çetelerin saldırılarına karşı koymak için kurulan Oymak Teşkilâtı ile ilgili olarak Dâhiliye Vekaleti, 8 Ocak tarihli yazısında bu aşayış teşkilâtının mülkî memurlar ve jandarmanın emrinde bulunmasının uygun olacağını, aksi halde başındaki şahısların halka baskıda bulunabileceğini hatırlattı. Halktan zorla iane alınmamak, halkı rencide etmemek şartıyla, böyle teşkilâtların bulunmasının zarurî olduğunu, eğer Samsun bölgesinde teşkilâttan iyi sonuçlar alınırsa, Ordu dahilinde de kullanılabilceği tavsiye edildi². E. H. U.'de Oymak Teşkilâtı'nın Merkez Ordusu'nun sorumluluk sahasında yaygınlaştırılabileceğini bildirdi³.

Merkez Ordusu'nun kurulması ile birlikte pontusçu çetelere karşı ciddi askerî tedbirler alındı. Özellikle Nebiyan Dağı'nı üs tutan çetelere karşı 15. ve daha sonra 10. Fırka'ya bağlı birlikler görevlendirildi. Çetelerle Ordu'nun ilgilenmesi yüzünden Oymak Teşkilâtı'nın işlevi azaldı. Bölgede Emniyet Teşkilâtı kurulması ile ilgili faaliyetler başlayınca, Merkez Ordusu Komutanlığı 24 Haziran 1921'de Oymak Teşkilâtı'nı lağvetti⁴.

1 Atase Arş., Kls. 1122, Ds. 12, Fih. 3.1.

2 Atase Arş., Kls. 1120, Ds. 2, Fhr. 32.

3 Atase Arş., Kls. 1120, Ds. 2, Fhr. 33.

4 Atase Arş., Kls. 1122, Ds. 12, Fhr. 107.

3. Asayiş Bölükleri

Koçgiri İsyanı devam ederken, 26 Mart 1921'de Merkez Ordusu Komutanlığı, emrindeki birliklerin daha toplu bulundurulmasını, bu birliklerin yerleştiği alanların uzağında kalan sancaklar ve kazalarda mevkiin önemine göre yüzden ikiyüze kadar mevcutlu asayiş birlikleri kurularak, emniyet ve asayişin sağlanabileceği düşüncesinde olduklarını içeren bir yazıyı Müdafaa-i Milliye Vekâletine göndermişti¹.

Merkez Ordusu Müdafaa-i Milliye'den verilecek cevabı beklemeyen Asayiş Bölükleri kurulması için girişimlerde bulundu. Öncelikle Kürtlerin yoğun olarak bulunduğu yerlerde Asayiş Bölükleri'nin kurulmasını istiyordu.

İlk olarak asilerin kazayı basma ihtimalinin bulunduğu Refahiye'de, 2 Nisan'da iaşesinin Erzincan Mutasarrıflığı tarafından karşılanacağı Asayiş Bölüğü'nün kurulmasını istedi². Ardından silahlarının Erzincan Mıntika Komutanlığı, cephanesinin Sivas'tan, iaşesinin havale ulaşana kadar Karahisar-ı Şarkî Mal Müdürlüğü tarafından karşılanacağı belirtilerek, Askere Alma Şubesi'nce Koçhisar Asayiş Bölüğü'nün kurulması emredildi³. Aynı şekilde Suşehri, Ümraniye, Eğin ve Arapkir, Zara, Hafik, Kangal, Divriği ve Kemah Askerlik Şubelerine en kısa zamanda Asayiş Bölükleri kurmaları yolunda emir verildi⁴.

Merkez Ordusu Komutanlığı kurulacak olan bölüklerin hepsinin isminin Asayiş Bölüğü olacağını belirterek, erlerinin aynı yerden olmamasını, mümkün olduğu kadar uzak yerlerden gelenlerden alınmasına dikkat edilmesini istedi. Ayrıca bölüklerin mevcudu 108 er ve 100 silahtan ibaret olacak ve silah başına 100 fişenk bulundurulacaktı. Silahların Sivas ve Erzincan'dan, iaşenin ve subayların askerlik şubelerince sağlanacağını belirten Ordu Komutanlığı bölüklerin, bölgelerindeki en üst askerî amirlikle yazışmada bulunacaklarını bildirdi⁵.

Yine Bölüklerin er ihtiyacını karşılamada, Ordu bölgesindeki bakaya erlerden de istifade edebileceklerdi.⁶

1 Atase Arş., Kls. 732, Ds. 24, Fhr. 4.

2 Atase Arş., Kls. 732, Ds. 24, Fhr. 7.

3 Atase Arş., Kls. 732, Ds. 24, Fhr. 10.

4 Atase Arş., Kls. 732, Ds. 24, Fhr. 11.

5 Atase Arş., Kls. 732, Ds. 24, Fhr. 14.

6 Atase Arş., Kls. 732, Ds. 24, Fhr. 35.

Asayiş Bölükleri kurulması için gerekli faaliyetlere girişen yetkililer, bir çok sorunla karşı karşıya geldiler. Öncelikle kurulması istenen Refahiye Asayiş Bölüğü ile ilgili olarak, 6 Nisan'da Giresun Nizamiye Alay Komutanı Osman, Merkez Ordusu'na yazısında bu bölüğün Mesudiye, Kelkit, Karahisar ve Refahiye Şubelerinden gelecek erlerle kurulması gerekirken, sözkonusu şubelerden şimdiye kadar hiç bir erin gelmediğini, Refahiye'de dört asker bulunduğunu, zaten "harp ve hicret" dolayısıyla insan sıkıntısı olduğunu, bu durumda ne yapılacağını sordu¹.

Erzincan Mevki Komutanlığı da bölgesindeki bölüklerin teşkiline eşraf ve memurların yardımıda bulduklarını, Mutasarrıf'ın hiç bir yardımda bulunmadığını belirterek Ordu'ya şikâyet etti². Yine Zara'da toplanan 100 er'den 25'inin kaçması ve jandarmanın kaçanları yakalayamaması üzerine çok kızan Nurettin Paşa, 10. Korddu Askere Alma Dairesi Başkanlığı'ndan Hafik, Zara Asayiş Bölükleri'nin hemen on güne kadar kurulmasını ve sorumluluğun kendilerine ait olacağını belirtti³.

Asayiş Bölükleri'nin kurulması sırasında bu tür zorluklar her yerde görülmedi. Becerikli Karahisar-ı Şarkî Mutasarrıfı, Koçhisar'da kurulacak olan Asayiş Bölüğü silahlarının Erzincan'dan gelmesine gerek olmadığını, bunları temin edeceklerini, erlerin iâşe ve cephanenin halk tarafından sağlanacağını ve bölük komutanının da ihtiyat subaylarının mahir olanından seçileceğini bildirdi. Bu durum üzerine Nurettin Paşa Mutasarrıfa teşekkür telgrafı yolladı⁴.

Ordu bölgesinde Asayiş Bölükleri kurulması için çabalar sürdürülürken, 8 Nisan'da Müdafaa-i Milliye ve Dahiliye Vekâletleri, Asayiş Bölüğü yerine Ordu Bölgesi'nde bulunan Elazığ, Erzincan merkezlerinde 500 ve Amasya'da 400 kişilik birer süvari jandarma oluşturulmasının düşünüldüğünü, bu birlikler için gerekli erlerin Müdafaa-i Milliye'ce temin olacağını bildirerek, en kısa zamanda gerekenin yapılmasını emrettiler⁵. Merkez Ordusu Komutanlığı cevabında, Asayiş Bölükleri'nin kaldırılması konusunu görmezlikten gelerek emredilen teşkilâta hemen başlayacaklarını, erlerinin hangi sınıf erlerden olacağını, hayvanlarının nasıl tedarik edileceğini ve tahsisatın ne kadar olacağını bildirilmesini istedi⁶. Kaldırılmasına

1 Atase Arş., Kls. 732, Ds. 24, Fhr. 15.

2 Atase Arş., Kls. 732, Ds. 24, Fhr. 18.

3 Atase Arş., Kls. 1120, Ds. 1, Fhr. 15.

4 Atase Arş., Kls. 732, Ds. 24, Fhr. 10.

5 Atase Arş., Kls. 732, Ds. 24, Fhr. 16.

6 Atase Arş., Kls. 732, Ds. 24, Fhr. 17.

dair emir bulunmasına rağmen Merkez Ordusu Komutanlığı, Asayiş Bölükleri kurmaya devam etti. Asayiş Bölükleri bölgenin asayişini sağlayacak düzenli bir kuvvet olmanın yanında, bir er deposuydu. Erlerin kaçtığı, hayvan ve para bulmanın çok zor olduğu bir dönemin yaşandığının pek iyi farkında olan Müdafaa-i Milliye, bu çalışmalara göz yummak zorunda kaldı.

Merkez Ordusu sadece Sivas ve civarında değil, şikayet olaylarının pek yoğun bulunduğu Çorum, Elazığ, Eğin, Arapkir, Palu, Harput'ta da Asayiş Bölükleri kurma çalışmalarına girdi. Ayrıca Rum çetelerinin faaliyetlerde buldukları Tokat ve Ordu Sancaklarında da aynı birliklerin meydana getirilmesi için girişimler yapıldıysa da sonuç alınamadı¹.

Merkez Ordusu Komutanlığı bölgesinde kurulan Asayiş Bölükleri'nin E.H.U.'ye yazılan 6 Mayıs 1921'deki mevcutları şöyleydi:

1. Hafik Asayiş Bölüğü : 72 er, 72 silah, subayı yok.
2. Zara Asayiş Bölüğü : 25 er, 25 silah, subayı yok.
3. Ümraniye Asayiş Bölü. : 3 subay, 102, er, 102 silah.
4. Divriği Asayiş Bölüğü : 108 er, 108 silah, subayı yok.
5. Kangal Asayiş Bölüğü : 2 subay, 108 er, 108 silah.
6. Kemah Asayiş Bölüğü : 30 er, 30 silah, subayı yok.
7. Refahiye Asayiş Bölüğü : 1 subay, 140 er, 140 silah.
8. Suşehri Asayiş Bölüğü : 3 subay, 150 er, 100 silah.
9. Karahisar Asayiş Böl. : 3 subay, 150 er, 101 silah.

Ordu, subayı olmayan bölükler için askerlik şubelerinden geçici olarak subay görevlendirdi².

Asayiş Bölüğü mevcutlarının E.H.U.'ye yazılmasından bir gün sonra Müdafaa-i Milliye Vekâleti, sözkonusu bölüklerin bir alay haline getirilmesini ve tahsisatını Vekâlet bütçesinden karşılanacağını belirtti³. Merkez Ordusu Komutanlığı da Mürettep Alay'ın kurulması için hazırlıklara başladı. 9 Mayıs tarihli ilgili yerlere yazısında, dokuz adet Asayiş Bölüğü'nün Mürettep Alay adıyla 3 taburlu olarak kurulacağını ve bölük mevcudunun 155 er olarak tesbit edildiğini bildirdi. Buna göre:

1 Atase.Arş., Kls. 1120, Ds. 1, Fhr. 52.

2 Atase Arş., Kls. 1120, Ds. 1, Fhr. 44.

3 Atase Ar., Kls. 1121, Ds. 6, Fhr. 63.1.

- I. Tabur: Zara, Ümraniye, Koçhisar
- II. Tabur: Suşehri, Karahisar, Refahiye
- III. Tabur: Kemah, Divriği, Kangal

bölüklerinden oluşacaktı. Alayın merkezi şimdilik Ümraniye'deydi.

I. Taburun merkezi Ümraniye, II. Taburun ve III. Tabur'un merkezi Suşehri olarak tesbit edildi. I. ve III. Taburun hesap memurları ve subayları 10. Kolordu Askere Alma Dairesi'nce, II. Tabur'un Erzincan Askere Alma Başkanlığı'nca sağlanması kararlaştırıldı. Asayiş Bölükleri'nin herbirindeki er sayısı 150'ye çıkarılacaktı.

26 Mayıs'ta Mürettep Alay adını alan Asayiş Bölükleri'nin her taburuna bir makineli tüfek bölüğü ilave edilerek kuvvetli bir alay haline getirildi.

Dokuz Asayiş Bölüğünün dışında teşkiline karar verilen Kamah Asayiş Bölüğü'nün, 5 Mayıs'ta mevcudu 61 erden ibaretti. Çorum Asayiş Bölüğü'nün 7 Mayıs'ta 75 eri bulunuyordu ve 150'ye çıkarmak için çaba gösteriyordu. Palu'da da bir hayli eksikle bir bölük kuruldu. Ordu ve Tokat'ta kurulması emredilen bölükler, bir türlü eksiklikleri tamamlanamadığı için kurulamadı. Bu bölgelerde kurulamayan Asayiş Bölükleri'nin yerini bir süre sonra Emniyet Teşkilâtı almıştır.

Dokuz Asayiş Bölüğü'nden oluşan mürettep Alay, bir süre sonra 49 numarası verilerek Batı Cephesi'ne nakledildi.

4. Emniyet Teşkilâtı

Merkez Ordusu Komutanı Nurettin Paşa, Koçgiri İsyanı'nın bastırılması sırasında 26 Mart 1921'de, Ümraniye'den E.H.U. ve Müdafaa-i Milliye Vekâleti'ne bir yazı göndererek bölgesindeki birlikleri daha toplu bulundurmak, birliklerin yerleştirildikleri yerlerin uzağında kalan sancaklar ve önemli kaza merkezlerinde emniyetin ve asayişin sağlanmasında kullanılmak üzere, bulunduğu yerin önemine göre, yüzden ikiyüze kadar mevcutlu Emniyet veya Asayiş Birlikleri kurulabileceği düşüncesinde olduğunu bildirdi¹.

Merkez Ordusu Komutanlığı bu düşüncüyü gerçekleştirmek için bölgedeki ilgililere emirler vererek, hemen asayiş bölükleri teşkiline

¹ Atase Arş., Kls. 732, Ds. 24, Fhr. 24.

girişmelerini istedi. Kısa zamanda çeşitli yerlerde Asayiş Bölükleri kuruldu. Bu bölükler 5 Mayıs 1921'de Mürettep Alay haline getirilip, Batı Cephesi'ne sevk edildi. Bu arada Merkez Ordusu'nun emrindeki 5., 15. Fırkalar ile 14. Süvari Fırkası ve bir çok alay Batı Cephesi'ne sevk edildiği için, Ordu bölgesinde pek az birlik kalmıştı. Fakat pontus çeteleri ve Dersimliler de Merkez Ordusu muntikasında faaliyette bulunuyor, asayişsizliği sebep oluyordular. Nurettin Paşa bu ortam içinde, 24 Haziran'da Ordu Muntikası'ndaki ilgililere yazısında sorumluluk sahasında bulunan onbir sancaktan şimdilik Sivas, Yozgat, Çorum, Karahisar-ı Şarkî ve Ordu'da Emniyet Teşkilâtı adı ile bir teşkilât meydana getireceğini emretti. Teşkilâtın vazifesinin emniyet ve asayiş sağlamaktır, hırsızlığı önlemek, asker firarîlerini ve halkı iğfal eden muzır propagandacıları yakalamak, siyasî eşkiyanın ve asilerin ortadan kaldırılması olduğu, bunun yanında icabında vatanın kurtarılması için düşmanlarla muharebe etmek de olduğunu belirtti. Kurulacak teşkilât hükümete bağlı olacak, kendi muntikalarında mülkî kanunlara, dışarıda askerî hizmetlere tâbî bulunacaklardı¹.

1 Atase Arş., Kls. 1122, Ds. 12, Fhr. 107. Emniyet Teşkilâtının Talimatnamesi aşağıdadır.

"Emniyet ve asayiş-i dahiliyenin temin ve muhafazasına muavenet, siyasî eşkiyayı tedib ve tenkil, dahili isyan ve iğtişâş zuhurunda men ve itfasına hizmet etmek ve kazalarda, köylerde, yollarda, yaylalarda, meralarda velhasıl dahili memlekette hırsızlığı ve her fenalığı men ve ahalinin can, ırz ve malını elbirliğiyle muhafaza, hırsızları işrayı, asker firarîlerini ve halkı ifsad eden propagandacıları hükümet kuvvetiyle müşterek n derdest eylemek üzere, Emniyet Teşkilâtı namında bir teşkilât vücuda getirilecektir.

Emniyet Teşkilâtı'na kayıt ve kabul bervecch-i atidir. Emsâl-i silah altında bulunmamak, islâm olmak, eli silah tutmak, şayan-ı itimad, dindar, müstâkim olmak. 50 fişengi ile mükemmel bir tüfek sahibi olmak. Asker firarîlerinden hiç bir fert emniyet teşkilâtına kabul olmayacaktır.

Müsadematta sarf edilen cepane için sarf mazbatası yapması usul itihaz edilecektir.

Emniyet Teşkilâtına dahil olanların sol kollarına kırmızı renkli "Emniyet" yazısına havi beyaz bir pazubend takılacaktır. Bu alâmetin hiçmetten başka zamanlarda taşınması caiz değildir.

Emniyet Teşkilâtına dahil olanlar menafi-i zatilerini düşünmeyerek yalnız İslâmın, muhafaza-i din ve namus ve istiklâl-i millî ve istihlâsı vatan için istikametle çalışacaklarına dair din ve namusları üzerine yemin edeceklerdir.

Kayıt ve kabul edilenler hakkında takibat-ı kanuniye yapılacaktır. Emniyet Teşkilâtı'na kabul edilenlerin silahlarının cinsi ve numarası ve cepanelerinin miktarı defter-i mahsusasına kayd edilecektir.

Emniyet Teşkilâtı'nın icrasında liva, kaza ve nevahi merkezlerinde rüesay-ı memurinin, askerî ve mülkiye ve müdafaa-i hukuk heyet-i merkeziyeleri teşrik-i mesai edecek-

Emniyet Teşkilâtı'nın kurulacağı sancaklara daha sonra Samsun, Amasya, Tokat da katıldı. Bu teşkilâtın komutanları ihtiyat subaylarından veya eşrâftan olacaktı. Bilhassa eşkiya takibinde kullanılması düşünülmüyordu¹.

Merkez Ordusu'ndan Emniyet Teşkilâtı kurulması ile ilgili emrin alınması üzerine, yetkililer hazırlıklara giriştiler. 4 Temmuz'da Çorum Mutasarrıfı Cemal henüz Emniyet Teşkilâtı'nın meydana getirilemediğini ancak 278 erin teşkilâta kaydedildiğini, bunlardan 38'inin silahlı olduğunu, diğerlerinin silahlarının olmadığını ifadeyle bazı köylülerin silah tedariki için girişimlerde bulunduğunu bildirdi².

Çorum Mutasarrıflığı, teşkilâtın kurulması için faaliyet içindeyken Merkez Ordusu Bölgesi'nin diğer yerlerinde aynı çaba görülmemektedir. 5 Temmuz'da Sivil Heyet Reisi, eşrâf ve Müdafaa-i Hukukçularla görüşüğünü, hükümet için her türlü fedakârlığa hazır olduklarını ancak Sivas'ta sükun ve asayiş olduğundan teşkilâtın kurulması için sebep olmadığını, fakat bir şikayet olursa bunu gereken kuvvetle derhal imhaya her vakit hazır bulduklarını söylediklerini belirtmektedir³.

Sivas'ın bu tavrında Vali Ebubekir Hazım önemli rol oynamıştır. Valiye göre; Emniyet Teşkilâtı, Nurettin Paşa'nın keyfi uygulamalarından birisi olarak görünmektedir. Hem mantıkî de değildir. Ona

ler ve işbu teşkilâtı memlekete nâfi bir surette icra ve ikmâle gayret ve himmet eyleyeceklerdir.

Emniyet Teşkilâtı'na dahil olanlar hiç bir imtiyaz ve istisnaiyete malik değildirler. Bunlar kendi mntukaları ve livaları dahilinde istihdam edildikleri müddet zarfında mülkiyeye ve indel icab livaları haricinde bir kıta veya cüz-i tam halinde istihdam olunmak üzere sevklerinde hareketlerinden itibaren kavanin ve nizamât-ı askeriyeye tâbi tutulacaklardır.

Aherin hukuquna tecavüz ve taarruz mezalim ifai, halkı bizâr, kıyama cüret edenler derekeb silahtan tecrit, teşkilâtın ihraç, pençe-i kanuna teslim edileceklerdir.

Emniyet Teşkilâtı s bebiyle ahaliden muhalif-i niâm olarak iane ve eşya vesaire almak memnudur. Her muamele kanuna tevfikân icra edilecektir. Aksi hali müstelzim-i cezadır.

Emniyet Teşkilâtı, teşkilâtı askeriyeye gibi mangadan itibaren teşkil edilecek kumandanları aralarından veya ihtiyat ve mütekaid zabıtanın temin edilecektir. Emniyet teşkilâtı bulunduğu yerin ismiyle yâd olunacaktır (Palu Emniyet Teşkilâtı).

Emniyet Teşkilâtı'na kendi binek atlarıyla kaydedilenler muhabere ve keşif atlısı olarak teşkilâta merbuten istihdam olunacaktır."

1 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fih. 3.1.

2 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 26.

3 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 28.

göre, gönüllü bir sınıf asker toplamak demek olan bu teşkilâtı kurmaya, ordu komutanının yetkisi kâfi değildir. Askerlik hizmetiyle mükellef halkın önemli bir kısmı Birinci Dünya Savaşı'nda erimiş, işe yarayanı da Yunanlılarla savaşmakta olduklarından, erkek nüfusu azalmıştı. Ayrıca Emniyet Teşkilâtı mensupları, kendi bölgelerinin dışına sevkedildiklerinde, Ordu tarafından iâşe edileceğine, düşman tarafından öldürülen hayvanlarının bedellerinin ödeneceğine, yaralı ve şehitler hakkında silah altındaki askerler gibi işlem göreceklere göre, devlet hazinesinden para sarfını gerektiren bu taahhütler özel bir kanuna muhtaçtı. Vali durumu Dahiliye Vekâleti'ne de'letti. Dahiliye Vekili Refet Paşa, bu şekilde asker toplamanın kanunî olmadığını belirtti. Bu durumu Merkez Ordusu'na ileten Ebubekir Hazım, Nurettin Paşa'dan sert cevaplar aldı. Nurettin Paşa hiçbir makamın bu teşkilâta itirazı olmadığını halde kendisinin niçin muhalefet ettiğini sordu. Ayrıca teşkilât için bütçe meselesi olmadığını, Merkez Ordusu tahsisatıyla iâşe edileceklerini bildirdi¹.

Gerçekten de Emniyet Teşkilâtı kurulması ile ilgili olarak E.H.U. ya da Müdafaa-i Milliye Vekâleti'nin bir kanaati görülmemektedir. Yalnız Oymak Teşkilâtı'nın Merkez Ordusu Bölgesinde yaygınlaştırılması ile ilgili E.H.U.'nin, 8 Ocak 1921 tarihli yazısı bu konuda Emniyet Teşkilâtı kurulmasının gerekçesi olarak görünmektedir. Bu ilgisizliğin bir sebebi de belki, o sırada Batı Cephesi'nde Yunan taarruzları sonucunda oluşan buhranlı durumdur. Emniyet Teşkilâtı ile ilgili olarak Hükümetin emri olmasa da, Sivas Valisi karşı çıksa da Merkez Ordusu Komutanlığı teşkilâtın kurulması için teşebbüslerini durdurmadı.

25 Temmuz'da Sivas Mıntıka Komutanı'nın Emniyet teşkilâtı ile ilgili herhangi bir gelişmenin olmadığını bildirmesi üzerine², iki gün sonra Merkez Ordusu'ndan gelen yazıda teşkilât için çaba göstermenin yalnız mülkî memurlara düşmediği, merkezde bizzat vilayetle, eşrâfla, ileri gelenlerle, taşralarda şube reisleri ile her an temas içinde bulunarak, emredilen teşkilâtın meydana getirilmesi istenildi³.

Merkez Ordusu Komutanı ile anlaşamayan Sivil Valisi Ebubekir Hazım'ın, Dahiliye Vekâleti tarafından bu görevden alınmasından sonra, yerine gelen Ali Haydar'ın Merkez Ordusu'na 30 Ağustos tarihli yazısında Emniyet Teşkilâtı'nın gerekliliğini bildiklerini ancak

1 E. Hazım Tepeyran, Belgelerle Kurtuluş Savaşı Anıları, İst. 1982, s. 62-68.

2 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 8.

3 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 16.

teşkilâta Kürtlerin kaydedilmesinin mahzurlu olduğunu, teşkilâtın Türk köyleri özellikle Kürt köylerinin civarındaki köylerde oluşturulmasının daha doğru olduğunu belirtmektedir¹. Merkez Ordusu Komutanlığı cevabında Emniyet teşkilâtı'nın Türklerden meydana getirilmesini doğru bulduğunu, aynı zamanda durumları şüpheli görülen Kürt köylerinin de daima gözetim altında bulundurulmasını istedi².

17 Ekim'de Sivas Mıntıka Komutanlığı, Gürün'de eşraftan 56 kişilik bir Emniyet Teşkilâtı kurulduğunu, aynı güne kadar Emniyet Teşkilâtı'na Yenihan'dan 2 er, Zara'dan 36 er kaydedildiğini bildirdi³. Emniyet Tekilâtı'na 20 Kasım'da Zara'da 59, Darende de 40, Gürün'de 79, Aziziye'de 46, Yenihan'da 15 er kaydedildi⁴.

Samsun'da 10. Fırka Komutanı İsmail, Emniyet Teşkilâtı kurmak için yoğun bir çaba sarfetmektedir. Rum eşkiyanın takibi ve düşmanın bir çıkarma harekâtı karşısında, yanları ve geriyi korumak için Emniyet Teşkilatı'nın gerekli olduğunu bilen fırka komutanı, halkın elinde silah olmadığını, silah temini için faizsiz 10.000 lira borç bulunarak, silahların Tranzon'dan satın alınacağını bildirmektedir⁵. Trabzon'dan satın alınacak silahlar Tuapse'den geleceği için, Merkez Ordusu E.H.U.'den izin istedi. Ancak E.H.U. Tuapse Şehbenderliği'nin para karşılığı yahut kaça olarak silah sattıklarının duyulması halinde, zor durumda kalacaklarını bildirdikleri için şimdilik, silahları almaya gidecek olan Hacı Molla'nın yolculuğunun ertelenmesini istedi⁶.

Samsun Livası'nın, Çarşamba Kazası'nda Emniyet Teşkilâtı'nın kurulması bir hayli problem yarattı. 25 Temmuz'da Çarşamba Mıntıka Komutanı Cevdet, kazadaki durumla ilgili olarak Merkez Ordusu'na bir yazı göndererek 1,5 ay önce, vatanının savunulması için emredilen Emniyet Teşkilâtı'nın kurulmadığını, ancak tabur, bölük komutanlarının tayin edildiğini bildirdi. Sahile yahut köylere Rumlardan bir saldırı olursa, memleketin felakete sürükleneceğini, merkezde on kişilik bir kuvvetin bile olmadığını, sahile konulan 5'er, 6'şar kişilik postaların ne iaşesinin ne de cepanelerinin düşünüldüğünü,

1 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 44.

2 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 45.

3 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 49.

4 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 114.

5 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 37.

6 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 60-61.

postaların orada durduklarından da emin olmadığını ifade ile, bütün bunların sorumlusu olarak nakledilen Rumların eşyalarını "geceli-gündüzlü" yağma ile meşgul, Kaza Şubesi olduğu görüşündedir¹.

Merkez Ordusu Komutanlığı hemen olaya el koydu. 27 Temmuz'da 10. Fırka'ya yazısında Emniyet Teşkilâtı kurulması için her yanda "hummalı" bir çaba gösterilirken, Çarşamba'nın bu işi ihtimal etmesinin hiç de doğru olmadığı kaydedilerek, 10. Fırka'nın gelişmelerden Ordu'yu haberdar etmesi emredildi².

Mıntıka Komutanı tarafından teşkilâtın kurulamamasının müsebbibi olarak gösterilen Çarşamba Şube Reisi, 26 Temmuz tarihli yazısında Çarşamba eşrâfının teşkilât kurulmasına katılmadığı için diğerleri üzerinde bu durumun kötü tesir yarattığını, bu yüzden adam bulamadıklarını, mevcut erlerin elindeki silahın az ve çok çeşitli olduğunu bildirerek başka bir teşkilât yapılmasını uygun gördüğünü belirtti³.

Merkez Ordusu Komutanlığı cevabî yazısında eşrâfın ve ileri gelenlerin bu işe katılmalarının sağlanması ile kumandanlıkların da bunlara verilmesi için çaba gösterilmesini istedi⁴.

Emniyet Tekilâtı ile ilgili olarak 26 Ağustos'ta Ünye Müdafaa-i Hukuk Reisi, Merkez Ordusu'na yazısında şubeler emrinde müzaheret takımları kurulduğunu bu yüzden Emniyet Teşkilâtı'na gerek olup olmadığını sordu⁵. Bir gün sonra verilen cevapta şube müzaheret takımı ile Emniyet Teşkilâtı'nın başka başka şeyler olduğu, emsali silah altında bulunmayanlardan kurulması gereken Emniyet Teşkilâtı'nın meydana getirilmesine devam edilmesi istendi⁶.

Fatsa Şube Reisi, Emniyet Teşkilâtı için girişimde bulunamadıklarını, herkesin yaylada olduğunu, memur olmadığını bildirdi. Ayrıca hükümet reisiyle, Müdafaa-i Hukuk Heyeti'nin teşkilât işinde lakayt olduklarını belirtti⁷.

Fatsa'nın hemen yanibaşındaki bir diğer kaza Terme'de ise; Emniyet Teşkilâtı için bir tabur oluşturulduğu, taburun personelinin

1 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 6.

2 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 11.

3 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 14.

4 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 17.

5 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 41.

6 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 43.

7 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 11.

Terme ileri gelenlerinden olduğu, askere alma şubesi tarafından bildirilmektedir¹. Görülüyor ki Emniyet Teşkilâtı'nın kurulması, bölgedeki mülkî ve askerî makamların konu ile ilgilenme derecelerine bağlıdır.

Teşkilâtla ilgili olarak Ordu Sancağı'nın, Merkez Ordusu'na yazısında teşkilâtın kurulmasının jandarma komutanı tarafından yürütüldüğü, sahili korumak için 60 er kaydolunarak Müdafaa-i Hukuk tarafından silahlandırıldığı, ayrıca sahilde devriye maksadıyla 50 er kaydedildiği ve nahiyelerde de teşkilâtın kurulması için faaliyette buldukları bildirildi².

Yozgat'ta da Emniyet Teşkilâtı kurulmasının gerekliliği köylere kadar duyurulduysa da teşkilâta er olarak kaydolmak için kimse başvurmadı³.

22 Eylül'de Vezirköprü Kaymakamı teşkilât için 155 kişilik bir kuvvetin toplandığını, bunların elbise ve işleriyle silah ve cephanelerinin köylülerce sağlandığını kaydetti⁴.

Vezirköprü gibi Erbaa'da, Emniyet Teşkilâtı'nı kurmakta başarılı görünmektedir. 21 Ağustos'ta Tokat Mutasarrıfı 250 kişiden oluşan Erbaa Emniyet Teşkilâtı'nda 324 kadar çeşitli cinste tüfek bulunduğunu yazmaktadır⁵.

Yine Ortaköy'de de üç takım üzerinden bir bölük teşkil edildi. Komutanlığına birinci sınıf ihtiyat subayı Ali Rıza Efendi getirildi⁶.

Merkez Ordusu'nun sorumluluk sahasında asayişin sağlanması başta olmak üzere, Milli Mücadele ruhunun tabana yayılmasını sağlamak amacıyla teşkil edilen Emniyet Teşkilâtı'nın özellikle Pontus harekâtı sırasında yararlıkları görüldü. Sözkonusu teşkilât, Nurettin Paşa'nın görevden alınmasından sonra lâğvedildi.

1 Atase Arş., Kls. 1878, Dc. 8, Fhr. 2.

2 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 5

3 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 9.

4 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 51.

5 Atase Arş., Kls. 1878, Ds. 8, Fhr. 38.

6 Atase Arş., Kls. 1127, Ds. 28, Fhr. 4.